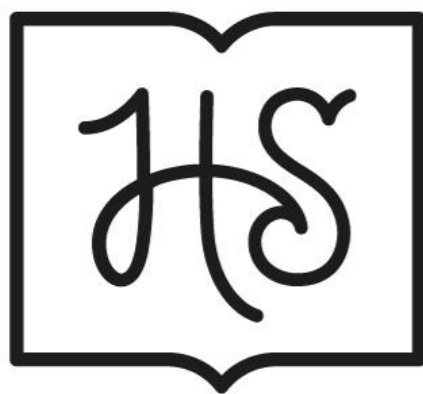

HISTORIA SCHOLASTICA

2/2018

Ročník / Volume 4

Praha / Prague 2018

Historia scholastica

Č. / No. 2/2018

Roč. / Vol. 4

Redakční rada / Editorial Board

Vedoucí redaktor / Editor-in-chief: doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Zástupce vedoucího redaktora / Deputy Editor: PhDr. Markéta Pánková (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)

Doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filosofická fakulta University Karlovy v Praze)

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)

Doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Mgr. Magdaléna Šustová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Doc. PhDr. Martin Holý, Ph.D. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Mezinárodní redakční rada / International Editorial Board

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)

Prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)

Prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)

Prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)

Prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)

Prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)

Prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Prof. PhDr. Blanka Kudláčková, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)

Prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)

Prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)

Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (University of Macerata)

Výkonný redaktor / Executive Editor: Mgr. Lucie Krausová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Vydavatelé / Publishers:

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, www.npmk.cz

IČ 61387169

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Studentská 1402/2, 461 17 Liberec 1, www.tul.cz

IČ 46747885

ISSN 2336-680X

Časopis **Historia scholastica** vychází 2x ročně. Toto číslo vyšlo 31. prosince 2018.

Časopis **Historia scholastica** je zařazen do mezinárodních vědeckých databází Ulrich's Periodical Directory, EBSCO a ERIH Plus.

Obsah

ÚVODNÍK	5
Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ a Markéta PÁNKOVÁ	
STUDIE:	8
Československá obec učitelská – aktér a „garant“ profesionalizace učitelstva Dana KASPEROVÁ	
Hudba a děti první republiky: nové koncepce hudební výchovy v Československu z etnomuzikologické perspektivy	18
Zita SKOŘEPOVÁ	
Osvetový zväz pre Slovensko a zjazdy osvetových pracovníkov na Slovensku v medzivojnovom období ČSR	31
Eduard LUKÁČ	
Význam periodika „Náš ľud – ľudovýchovný vestník pre Slovensko“ pre osvetovú činnosť na Slovensku (s dôrazom na nezamestnanosť)	46
Katarína MAYER	
Prínos Alojza Zbaviteľa k rozvoju osvetovej činnosti na Slovensku v medzivojnovom období	58
Vladimír FRK a Martina LENHARDTOVÁ	
„Cikánská škola“ v Užhorodu. Československý pokus o vzdelání Romů na Podkarpatské Rusi	65
Jana BARTOŠOVÁ	
Od porodní báby k porodní asistentce	75
Milena LENDEROVÁ	
Chlapecká výchovna v Hradci Králové – příklad sociálněpedagogické činnosti v meziválečném období	87
Pavla KORITENSKÁ	
VARIA:	95
Ondrej Pavlík (1916–1936) – zrod učiteľa a pedagóga Vladimír MICHALIČKA	

Pokusná diferencovaná škola měšťanská v Horní Čermné	101
Růžena VÁŇOVÁ	

REPORT:	109
Konference Nová škola v nové Evropě – rok 1918 a otázka reformy vzdělávání a výchovy v meziválečném období	
Magdaléna ŠUSTOVÁ	

Pokusná diferencovaná škola měšťanská v Horní Čermné

Růžena VÁŇOVÁ^a

^a Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, katedra pedagogiky, Praha, Česká republika

Úvodem

Přestože k reformnímu dění třicátých let existuje mnoho dokumentů (reformní projekty, pedagogické a didaktické spisy, učebnice, bilancující texty, časopisecké články), zachovalo se poměrně málo zpráv o jednotlivých pokusných školách. Neznáme ostatně ani všechna místa, kde školy ověřující Příhodův reformní projekt existovaly. Existující seznam¹ není pravděpodobně úplný.² K dispozici však nejsou informace ani o všech školách z tohoto seznamu, a to dokonce ani o zakládající pěti (chybí Hostivař), ani o všech školách pražského centra (chybí Kobylisy a ulice Ke Karlovu). V poslední době se podařilo nalézt dokumenty k jedné z venkovských pokusných reformních škol v Horní Čermné u Lanškrouna. Výsledky vzešlé z jejich studia tímto předkládáme odborné obci.

Východní část Orlických hor, přesněji školní okres Ústí nad Orlicí, se měla, jak se zdá, stát jedním z center reformního školství v Československu. Svědčí o tom existence pokusné školy v nedalekém Kyšperku (dnešním Letohradu) i záměr zřídit pokusnou školu v Ústí nad Orlicí a v Čermné. Šlo zřejmě o iniciativu okresního školního inspektora *Ludka Vystyda*, o čemž svědčí dochovaná korespondence.³ Inspektorův záměr se však nedařilo prosadit – v Ústí i v Čermné se proti záměru postavily místní školní rady – v Čermné místní školní rada ovlivněná politickými tlaky ze strany sociální demokracie na straně jedné a lidovci na straně druhé.⁴

Horní Čermná a Dolní Čermná existují teprve od roku 1936 – vznikly rozdělením původní Čermné, tedy jedné obce táhnoucí se v délce 7 km podle potoka Červenka. Správní, kulturní a náboženské centrum původní Čermné nebylo z řady důvodů budováno uprostřed, ale na dolním konci obce, kde byla zřízena v roce 1907 i měšťanská škola, takže děti z horní části putovaly denně pěšky do školy vzdálené 5 km. Nelze se proto divit, že obyvatelé horní části obce využili v roce 1922 příležitosti a přičinili se o zřízení měšťanky i v jejich části (o zřízení školy se údajně nejvíce zasloužil starosta *Jan Jansa*).⁵ Nově založená škola byla školou dívčí,

¹Viz např. PŘÍHODA, Václav, 1936. Základní ideje školské přestavby. In: *Reformní praxe školská*. Praha: Československá grafická unie, s. 3, a VRÁNA, Stanislav, 1946. *Základy nové školy*. Praha: Ústřední učit. nakl. a knih.

²O neúplnosti seznamu pokusných škol svědčí rovněž šetření posluchačů kombinovaného studia oboru pedagogika katedry pedagogiky FF UK, které bylo iniciované vyučující dějin pedagogiky doc. Váňovou.

³*Dopis L. Vystyda L. Šmídovi*. Korespondence L. Šmída k pokusné diferencované škole. Kart. č. 4, inv. č. 689. SOKA, Ústí n. Orlicí.

⁴Tamtéž.

⁵POLÁK, David. *Vývoj původce archiválie*. Archivní fond Základní škola Horní Čermná 1876–1986 (1990). NAD 1171. SOKA, Ústí n. Orlicí.

v roce 1924 byla změněna na smíšenou. Jejím sídlem se stala budova bývalé evangelické školy, kterou evangelická církev zdarma propůjčila obci na 10 let.⁶ Ředitelkou školy se stala Marie Nováková, učitelka z Ústí nad Orlicí.

Povolení pokusu

Právě tato měšťanská škola chtěla v roce 1930 požádat o povolení školského pokusu, narazila však na zamítavé stanovisko místní školní rady, jež odmítla žádost o zřízení pokusné školy podat. A tak se při škole v horní části obce ustavila *rodičovská rada*, jež se zavázala vydržovat školu z vlastních prostředků (právní záruku poskytlo představenstvo místní kempeličky, kterému se zaručily místní společenské organizace, rodičovská rada a škola) a podala ministerstvu žádost o zřízení školy. Ta putovala na ministerstvo s doporučením okresního školního výboru,⁷ avšak s nesouhlasným stanoviskem místní školní rady a zemské školní rady. Konečnému zamítnutí žádosti zabránily intervence *doc. Václava Příhody a Ladislava Hanuse*, jednatele Reformní komise při Škole vysokých studií pedagogických (dále jen ŠVSP)⁸. Pokus byl povolen 27. srpna 1930 a škola se měla změnit v pokusnou postupně od školního roku 1930/31.⁹ Slavnostní otevření pokusné školy se konalo 31. srpna 1930 za účasti zástupců místních a okresních úřadů a spolků, učitelských organizací a občanů. Zastoupena byla dokonce i místní školní rada.

Povolením pokusu byl učitelský sbor postaven před nelehký úkol, neboť s pokusnou prací neměl zkušenosti. Do reformního dění byl zasvěcen pouze Ladislav Šmíd, který byl absolventem ŠVSP, hospitoval na pokusné škole v Michli a účastnil se kurzu učitelů reformních škol v Hořicích v roce 1930, proto se stal také pedagogickým poradcem školy. Ke studiu ŠVSP se přihlásila i ředitelka Marie Nováková. Ostatní členové sboru se účastnili sobotních oborových seminářů při ŠVSP a výročních konferencí učitelů pokusných škol. Za zmínku stojí i fakt, že to vše podnikali na vlastní náklady.

Jména učitelů čermenské školy by měla zůstat zachována, a proto je zde uvedeme. První ředitelkou byla, jak již bylo zmíněno výše, *Marie Nováková*, učitelka přírodních věd a němčiny. Ta však od školního roku 1932/33 začala působit v České Třebové. Na její místo v lednu 1933 nastoupil odborný učitel *Ladislav Šmíd* (na podzim roku 1932 školu krátce řídil *Václav Uhlíř*); vyučoval češtinu a občanskou výchovu a řídil kolektivní (tedy společenskou) výchovu. Matematiku a technické předměty vyučoval odborný učitel *František Balcar*, zeměpis a dějepis odborný učitel *Václav Uhlíř*, hudební výchovu *Vladimír Kostomlatský*, ženské ruční práce *Božena Šmídová*. V roce 1933 došlo k několika změnám v učitelském sboru – místo Františka Balcara nastoupil *Vladimír Gebauer*, výuku dosavadní ředitelky

⁶Tamtéž.

⁷*Vyjádření OŠI o žádosti rodičovské rady v Čermné II u Kyšperka za zřízení Komenia při II. Občanské škole v Čermné*. Korespondence L. Šmída k pokusné diferencované škole. Kart. č. 4, inv. č. 689. SOkA, Ústí n. Orlicí.

⁸ŠVSP byla svépomocná instituce vysokoškolského charakteru zřízená Československou obcí učitelskou pro vzdělávání učitelů obecných a měšťanských škol. Od roku 1929 při ní existovala Reformní komise, která koordinovala činnost pokusných škol ověřujících reformní projekt V. Příhody a spolupracovníků.

⁹ŠMÍD, Ladislav. *Pokusná diferencovaná škola měšťanská v Horní Čermné v letech 1930–1938*. Strojopis. Základní škola Horní Čermná. Kart. č. 4, inv. č. 686, s. 2. SOkA, Ústí n. Orlicí.

Novákové převzal *František Čerovský*, který dosahoval výborných výsledků v projektové metodě.¹⁰ Zeměpis a dějepis vyučoval Vladimír Kostomlatský, jenž mezitím složil zkoušku způsobilosti pro školu měšťanskou. Kromě výuky svých předmětů se podílel na estetické a společenské výchově. V tomto složení pracoval učitelský sbor až do konce pokusu, tedy až do začátku druhé světové války.¹¹

Škola a veřejnost

Pokusná škola měla po celou dobu existence nevídanou podporu veřejnosti. Koordinujícím činitelem spolupráce byla rodičovská rada zřízená v procesu vyřizování žádosti o povolení pokusu. Společně s učitelským sborem byly řešeny otázky zdravotní a sociální péče o žáky (z prostředků rodičovské rady byly hrazeny náklady na pravidelné lékařské prohlídky, byla uskutečněna jódová profylaxe, očkování proti záškrtu; za režijní cenu nebo zdarma děti dostávaly denně kakao nebo polévku, později celý oběd). Rodičovská rada dále financovala nákup učebnic (ty pak byly žákům prodávány za pětinu ceny, nemajetní dostali učebnice zdarma), psacích potřeb, tiskopisů, značné prostředky vynakládala na zařízení školy, vybavení knihoven, kabinetů a kanceláří, na časopisy pro děti i učitele, na potřeby pro hygienu školního prostředí. Vrcholem zdravotní péče o žáky bylo zřízení lékařské poradny. Byla pro ni ve škole vyčleněna místnost, kromě sestry pomáhaly lékaři dokonce i dívky třetí třídy. Ještě po letech pokládal bývalý ředitel podporu školy ze strany rodičovské rady za velkolepou. Z jeho zprávy se dovídáme, že v podmínkách hospodářské krize neklesaly příjmy z darů kempeličky, že na školu přispívaly spolky a organizace (Divadelní spolek Klicpera, Spolek dobrovolných hasičů, Sdružení mládeže), že byly úspěšné sbírky mezi občany, svatebčany, na schůzích apod. (samozřejmě byly ve prospěch školy využity výtěžky za školních aktivit i z aktivit samotné rodičovské rady).

Podpora školy veřejností byla vskutku mimořádná, co se týče spektra aktivit i jejich úspěšnosti. Je zřejmé, že do postojů občanů Horní Čermné ke škole se promítl vleklý boj o školu a fakt, že byli na její existenci zainteresováni a že napřeli síly k jejímu úspěšnému fungování.

Průběh a výsledky pokusu

Pokusná práce byla zahájena, jak jsme uvedli výše, ve školním roce 1930/31, a to od 1. ročníku. Bylo do něj přijato 37 žáků z pětileté obecné školy v Čermné a ze dvou vesnických jednotřídních škol.

Jako všechny pokusné školy 30. let pracovala i čermenská škola podle *Organizačního a učebního plánu reformních škol*, kurikula vypracovaného Reformní komisí při ŠVSP. Ověřovala tedy pedagogické a didaktické principy reformního projektu zpracovaného docentem Václavem Příhodou a spolupracovníky (diferenciace, individualizace, pracovní

¹⁰Tamtéž, s. 3–4.

¹¹Za upozornění rovněž stojí, že všichni učitelé byli pro práci na škole měšťanské plně kvalifikováni, tj. měli zkoušku učitelské způsobilosti pro školu měšťanskou.

metody, konsolidace, testové měření výsledků aj.).¹² Vytyčila si však nadto speciální úkol: protože byla malou měšťanskou školou bez paralelek, chtěla ověřit fungování zmíněných pedagogických principů právě v podmínkách malé školy.

Žáci byli diferencováni v rámci jedné třídy do třech oddělení (skupin, větví) A, B, C. Ve skupině A bylo 8 žáků, ve skupině B 14, ve skupině C 15 žáků. Tato kvantitativní diferenciaci byla provedena podle čtyř kritérií: podle vysvědčení z 5. ročníku obecné školy, podle Milič–Příhodova inteligenčního testu, podle posudku učitele z předchozího ročníku a podle předmětových testů.

Počáteční diferenciaci do stálých paralelních skupin (větví) na všechny předměty byla nahrazena diferenciací v podobě různých skupin v různých předmětech. Protože však někteří žáci skupiny A sami chtěli začlenit v některých předmětech do skupin s nižší náročností, bylo nutno – s ohledem na perspektivu jejich dalšího studia – zařadit je na všechny předměty do nejvyšší skupiny.

Diferenciaci žáků doprovázela diferenciaci vzdělávacího obsahu (učiva). Učební požadavky kladené na žáky jednotlivých větví se lišily množstvím a pojetím učiva. Čermenská škola dbala na to, aby požadavky skupiny C, tedy nejnižší, neklesly pod úroveň osnovných požadavků normální měšťanské školy. Požadavky pro skupiny A a B byly kvalitativní a kvantitativní nadstavbou.

První pokusy o samostatnou práci narazily u žáků na překážku nedostatků v mechanickém čtení a ve čtení s porozuměním. A tak místo diferencované individuální výuky bylo nutno začít s nácvikem tichého a mechanického čtení.

Individuální práce začala v Čermné podle návodných archů vypracovaných Reformní komisí, posléze se přešlo k vlastním programům a projektům až konečně k pracovním učebnicím. Žáci pracovali v příslušně vybavených odborných pracovnách (laboratořích).

K jakým výsledkům v individuální práci žáků Čermenští dospěli:

1. nutným předpokladem samostatné práce je dobrá znalost čtení s porozuměním
2. pracovní tempo skupiny A je třikrát rychlejší než u skupiny C. Z toho plyne požadavek nezbytné připravenosti dalších pracovních úkolů pro skupinu A, příp. B.
3. samostudium (samoučení) podle písemných archů neznámá automaticky ovládnutí učiva. (Proces samostudia je podmíněn dobrou znalostí předchozího učiva; tato podmínka je ve skupinách B a C jen málokdy splněna.)
4. Učební požadavky pro jednotlivé ročníky stanovené Organizačním a učebním plánem jsou předimenzované.

¹²Podrobněji viz VÁŇOVÁ, Růžena, 1995. *Československé školství ve 30. letech (příhodovská reforma)*. Praha: PedF UK.

5. Samostatnou práci je třeba propojovat s hromadným vyučováním, kdy po motivačním a věcném úvodu určeném všem následuje samostatná práce. V případě potřeby se žák radí se spolužákem, příp. s učitelem. (Předností samostatné práce je mj., že odhalí mnohé nedostatky a problémy, jež by při hromadné práci zůstaly skryty.) Po samostatné práci následuje společné procvičování a docvičování, při čemž je třeba dbát na vztahy a souvislosti učební látky. Pak (asi po 2 týdnech) následuje písemný test. Individuální nedostatky jsou odstraňovány při odevzdání opraveného testu. Nejvhodnější jsou úkoly v rozsahu 5–6 vyučovacích hodin. Podmínkou úspěchu individuálního učení jsou dobře připravené diferencované úkoly a zájem a aktivita žáka.
6. Při diferenciaci učiva je nutno respektovat specifika předmětu, dokonce i témat. Diferenciace kvantitativní a kvalitativní se prolínají. Je vhodné zařazovat i dlouhodobější úkoly založené na zjišťování faktů z různých pramenů, práci s různými učebnicemi apod. Zásadně se nedoporučuje diferencovat v základních poznatcích.
7. Při osvojování nového učiva v matematice, geometrii, chemii a fyzice je samostatná práce nevhodná. Osvědčuje se až při procvičování.
8. Efektivnosti samostatné práce prospívá konsolidace (zmenšení počtu současně probíraných učebních předmětů).
9. Zadávat skupinám A, B, C testy různé úrovně obtížnosti je neefektivní. Diferencované učivo je vhodné testovat zvlášť, případně ho zkusit ústně.

Problém nejednotné klasifikace ponechali otevřený. Využití celé klasifikační stupnice v každé skupině pokládali za zavádějící, uplatnění stupnice jedné za demotivující.

Stejně jako ve vyučování i ve výchově v užším smyslu pracovala škola podle Organizačního a učebního plánu, tj. realizovala společenskou a kolektivní výchovu jednak jako kompenzaci individualizace vyučování, kdy žáci pracovali fakticky individuálně, zejména však sledovala výchovu ke školnímu společenství a k občanství. Ověřovala všechny formy Organizačním plánem doporučené: žákovskou samosprávu, společná shromáždění, výchovné kampaně, školní kluby; vydávala školní časopis Červánky, měla školní vlajku a hymnu, kterou zhudebnil Jaroslav Kocián, pořádala výstavy a soutěže. Společná shromáždění pokládala za velmi vhodnou formu výchovy ke společenství, upozorňovala však na nezbytnost jejich vedení zkušenými pedagogy, neboť jeho účastníky jsou věkově rozdílní a nesourodí žáci obojího pohlaví, což může způsobit „myšlenkový a citový chaos“. Oceňovala výchovný význam odborných pracoven a klubů, v nichž se střídají žáci různých tříd (ovlivňuje to zmírnění kastovníctví a posiluje vědomí příslušnosti ke školní obci). Upozornila na specifika žákovské samosprávy v podmínkách diferenciaci a koedukace. I přes některé „spodní

proudy“ pokládala samosprávu za vhodnou formu výchovy k řízení společnosti a doporučovala dát žákovské samosprávě poměrně velkou pravomoc.¹³

Ve školním roce 1935/36 začala čermenská škola pracovat podle tzv. *normálních učebních osnov pro měšťanské školy* vydaných v roce 1932. Přestala tedy de facto být pokusnou reformní školou. Důvody se nepodařilo zjistit, lze jen spekulovat: z postojů decizní sféry (zemská školní rada, ministerstvo školství a národní osvěty) k pokusným reformním školám (ve školním roce 1934/35 uplynulo 5 let od začátku ověřování Organizačního a učebního plánu reformních škol, aniž by došlo k nějaké změně) bylo zřejmé, že se nepočítá se všeobecnou radikálnější změnou školní praxe. Čermenská škola nicméně hodlala svým způsobem pokračovat v reformní práci, a to tím, že měla v úmyslu zjistit, zda se dosud ověřované principy a organizační formy (individualizace, diferenciaci, konsolidace, hodnocení testováním, systém odborných pracoven, společenská výchova) dají uplatnit v podmínkách nových učebních osnov. Znamenalo to provést nové přesuny učiva, řešit problémy s nesouladem učebních osnov a učebnic, nově budovat projekty a testy. Výsledkem však byla radost ze zjištění, že zmíněné zásady jsou s úspěchem realizovatelné i na normální škole. S podporou rodičovské rady pokračovala v reformní práci až do konce října 1938, kdy došlo k obsazení Čermné jako ryze české obce Němci.

Postoje školních úřadů a veřejnosti ke škole

Učitelé pokusné reformní školy v Čermné trpce nesli, že jejich práce nebyla oceňována centrálními školskými úřady – zemskou školní radou a ministerstvem školství (okresní školní výbor byl výjimkou – pokus měl podporu jak OŠI L. Vystyda, tak jeho nástupců A. Topinky a J. Tomana). Školu pouhých 6 týdnů po zahájení pokusu navštívil ZŠI dr. J. Štěpánek a vytkl jí diferenciaci uvnitř třídy, přestože tato možnost byla uvedena v Organizačním a učebním plánu schváleným ministerstvem. Proti této výtce se ohradila ředitelka M. Nováková. V inspekci v roce 1932 si týž ZŠI vybral, údajně jako doplněk k inspekční zprávě, několik vypracovaných žákovských testů a na jejich základě navrhla ZŠR okresnímu školnímu inspektorovi snížit příslušnému učiteli kvalifikaci z prvního stupně na druhý. Okresní komise návrh zamítla. Protože zamýšlený postih měl charakter šikany (zjistilo se totiž, že ZŠI si vybral 2 testy ze skupiny A, 16 ze skupiny B a 41 ze skupiny C), učitelský sbor se proti němu protokolárně ohradil.¹⁴

Dalším zásahem bylo rozhodnutí ZŠR, posléze i ministerstva školství z roku 1932, že se nedovolují semestrální a postupové zkoušky v jednotlivých předmětech. Toto opatření postihlo několik dětí, které takto byly nuceny opakovat celý ročník. Dalším omezením bylo rozhodnutí z roku 1932 nepovolit ve 3. ročníku rozdělit žáky do technické a humanitní větve v rozdílových předmětech. Ve stejné době neuznala ZŠR hranici 35 žáků ve třídě, takže 1. ročník v roce 1933 začínal s 42 žáky.

¹³ŠMÍD, Ladislav. *Reforma na malé škole*. Základní škola Horní Čermná. Karton č. 4, inv. č. 687. SOKA, Ústí n. Orlicí.

¹⁴ŠMÍD, Ladislav. *Pokusná diferencovaná škola měšťanská v Horní Čermné v letech 1930–1938*. Strojopis. Základní škola Horní Čermná. Kart. č. 4, inv. č. 686, s. 15. SOKA, Ústí n. Orlicí.

Přestože se tato rozhodnutí týkala všech měšťanských škol v ČSR, měla pro pokusné reformní školy zvlášť tvrdý dopad, protože znemožnila ověřit řadu reformních principů (např. diferenciaci formou větvení, postup žáků podle předmětů aj.).

Ve snaze o objektivní posouzení své práce škola požádala o zhodnocení své pokusné cesty *doc. J. V. Klímu*, pedagogického psychologa, který se podílel několikrát na hodnocení pokusných škol. Po dvoudenní hospitaci a studiu dokumentů dospěl *doc. Klíma* k závěru:

1. „I na vašem příkladu vidím, že menší školy vašeho typu jsou lepšími průkopníky školské reformy než veliké školy, jak je např. ve Zlíně, na nichž se setkáváme zejména s ustrnulostí často na pochybných základech.
2. Ve vyučování samém pokládám spojení kolektivního výkladu se samoučením, jak je konáte u vás, v podstatě za správné.
3. Líbí se mi používání projektů a jich vhodné spojování s potřebnou systematikou, které je třeba ve všech předmětech jako prvního vůdce v orientaci vědecké a myšlenkové vůbec.
4. Také v jazykovém vyučování jste na dobré cestě. Zprostředkovací metoda mezi starým a novým způsobem má úspěch. Výsledky jsou velmi pěkné.
5. Mé názory na diferenciaci ve třídě jsou jiné. Domnívám se, že kvantitativní diferenciaci určená návody má nebezpečí vzniku méněcennosti a vzhledem k nadání některých tříd těžko proveditelná. Pokládám za správnější, když pracovní úkoly obsahují minimální standard a další úkoly jsou dávány individuálně na podkladu dobrovolnosti.
6. Při hodnocení výsledků testů bych doporučoval požadovat u vynikajících žáků přísnost na výkon i v detailech. Kde však je hranice mezi dostatečnou a nedostatečnou, tam budiž více shovívavosti.

Přeji škole stejně krásných výsledků i nadále.“¹⁵

Závěrem

Klímovo hodnocení bylo pro školu satisfakcí. Úspěch v pokusné práci ostatně přiznával škole i bezprostředně nadřízený školský orgán (okresní školní výbor), hojně návštěvy učitelských sborů i významných jednotlivců. Velmi si jí vážili čermenští občané a rodičovská rada, která, jak bylo uvedeno, poskytovala škole až do konce hmotnou a morální podporu. Učitelé pokládali čermenskou školu za svou, a to nejen v době její existence, ale i po dlouhých třiceti letech, podobně i žáci, z nichž se mnozí uplatnili na významných místech v oblasti hospodářského a kulturního života. Škoda, že není k dispozici magnetofonový záznam pořadu „*Než zazní zvonek*“ vysílaného Československou televizí v srpnu 1965, na který upozornil bývalý ředitel školy Ladislav Šmíd. Škoda, že se nepodařilo nalézt další dokumenty o škole,

¹⁵Převzato z: ŠMÍD, Ladislav. *Pokusná diferencovaná škola měšťanská v Horní Čermné v letech 1930–1938*. Strojopis. Základní škola Horní Čermná. Kart. č. 4, inv. č. 686, s. 17. SOKA, Ústí n. Orlicí.

o kterých se týž zmiňuje v charakteristice z šedesátých let. Každopádně mu budiž vysloven dík za to, že sepsal na tuto školu své vzpomínky, které se staly hlavním podkladem této studie. Můžeme tak připsat další kapitolu do historie našeho pokusného školství třicátých let minulého století.

Použité zdroje

PŘÍHODA, Václav, 1936. Základní ideje školské přestavby. In: *Reformní praxe školská*. Praha: Československá grafická unie.

Dopis L. Vystyda L. Šmídovi. Korespondence L. Šmída k pokusné diferencované škole. Kart. č. 4, inv. č. 689. SOKA, Ústí n. Orlicí.

POLÁK, David. *Vývoj původce archiválie*. Archivní fond Základní škola Horní Čermná 1876–1986 (1990). NAD 1171. SOKA, Ústí n. Orlicí.

ŠMÍD, Ladislav. *Pokusná diferencovaná škola měšťanská v Horní Čermné v letech 1930–1938*. Strojopis. Základní škola Horní Čermná. Kart. č. 4, inv. č. 686. SOKA, Ústí n. Orlicí.

ŠMÍD, Ladislav. *Reforma na malé škole*. Základní škola Horní Čermná. Kart. č. 4, inv. č. 687. SOKA, Ústí n. Orlicí.

VÁŇOVÁ, Růžena, 1995. *Československé školství ve 30. letech (příhodovská reforma)*. Praha: PedF UK.

VRÁNA, Stanislav, 1946. *Základy nové školy*. Praha: Ústřední učit. nakl. a knih.

Vyjádření OŠI o žádosti rodičovské rady v Čermné II u Kyšperka za zřízení Komenia při II. Občanské škole v Čermné. Korespondence L. Šmída k pokusné diferencované škole. Kart. č. 4, inv. č. 689. SOKA, Ústí n. Orlicí.